

श्री गणेशाय नमः । पुष्पदन्त उवाच ।

महिम्नः पारं ते परमविदुषो यद्यसदृशी ।
स्तुतिर्ब्रह्मादीनामपि तदवसन्नास्त्वयि गिरः ॥
अथाऽवाच्यः सर्वः स्वमतिपरिणामावधि गृणन् ।
ममाप्येष स्तोत्रे हर निरपवादः परिकरः ॥ १ ॥

अर्थ : पुष्पदंत म्हणतात की हे परमेश्वरा ! मोठे विद्वान आणि योगी तुझा महिमा जाणत नसतील तर मी एक सामान्य बालक आहे, माझी गणती काय? पण तुझा महिमा पूर्ण कळेल का?

तुझ्याशिवाय

स्तुती होऊ शकत नाही? मी यावर विश्वास ठेवत नाही कारण जर हे खरे असेल तर ब्रह्मदेवाची स्तुती देखील निरुपयोगी म्हणता येईल. प्रत्येकाला त्याच्या मतानुसार स्तुती करण्याचा अधिकार आहे असे

मी मानतो.

म्हणूनच हे भोलेनाथ ! तू कृपा करून माझ्या हृदयाकडे पहा आणि माझी स्तुती स्वीकारा.

अतीतः पंथानं तव च महिमा वांमनसयोः ।
अतद्वावृत्त्या यं चकितमभिधत्ते श्रुतिरपि ॥
स कस्य स्तोतव्यः कतिविधगुणः कस्य विषयः ।
पदे त्वर्वाचीने पतति न मनः कस्य न वचः ॥ २ ॥

अर्थ : तुमची व्याख्या मनाने किंवा शब्दानेही शक्य नाही. तुमच्या संदर्भात, वेद देखील आश्चर्यचकित आहेत आणि 'नेति नेति' वापरतात, म्हणजे, हे किंवा ते नाही. तुझा महिमा आणि तुझा

रूप पूर्णपणे

जाणणे अशक्य आहे, परंतु जेव्हा तुम्ही रूपात प्रकट होतात तेव्हा तुमचे भक्त तुमच्या स्वरूपाचे वर्णन करताना थकत नाहीत. तुमच्याबद्दलच्या त्याच्या प्रेमाचा आणि आदराचा हा परिणाम आहे.

मधुस्फीता वाचः परमममृतं निर्मितवतः।

तव ब्रह्मन् किं वागपि सुरगुरोर्विस्मयपदम्॥

मम त्वेतां वाणीं गुणकथनपुण्येन भवतः।

पुनामीत्यर्थेऽस्मिन् पुरमथन बुद्धिर्व्यवसिता॥ ३॥

अर्थ : हे वेद आणि भाषेच्या निर्मात्या ! तुम्ही अमर वेद रचले आहेत. म्हणूनच देवांचे गुरु बृहस्पती जेव्हा तुमची स्तुती करतात तेव्हा तुम्हाला आश्चर्य वाटत नाही. माझ्या मतानुसार

मी तुमचे कौतुक

करण्याचा प्रयत्न करत आहे. मला मान्य आहे की, तुम्हाला याचे आश्चर्य वाटणार नाही, पण माझे बोलणे नक्कीच यापेक्षा अधिक शुद्ध आणि फायदेशीर असेल.

तवैश्वर्यं यत्तज्जगदुदयरक्षाप्रलयकृत्।

त्रयीवस्तु व्यस्तं तिस्रुषु गुणभिन्नासु तनुषु॥

अभव्यानामस्मिन् वरद रमणीयामरमणीं।

विहन्तुं व्याक्रोशीं विदधत इहैके जडधियः॥ ४॥

अर्थ : तू या जगाचा निर्माता, पालनकर्ता आणि निमग्न आहेस. अशा प्रकारे तुमची तीन रूपे आहेत - ब्रह्मा, विष्णू आणि महेश आणि तुमच्याकडे तीन गुण आहेत - सत्व, रज आणि तम. वेदांमध्ये

तुमच्याबद्दल वर्णन केले आहे, तरीही अज्ञानी लोक तुमच्याबद्दल निरर्थक बोलतात. असे केल्याने त्यांना समाधान मिळू शकते, परंतु ते वास्तवापासून पाठ फिरवू शकत नाहीत.

किमीहः किंकायः स खलु किमुपायस्त्रिभुवनं।

किमाधारो धाता सृजति किमुपादान इति च।।

अतर्क्यैश्वर्ये त्वय्यनवसर दुःस्थो हतधियः।

कुतर्कोऽयं कांश्चित् मुखरयति मोहाय जगतः।। ५।।

अर्थ : मूर्ख लोक अनेकदा वाद घालतात की हे विश्व कसे निर्माण झाले, कोणाच्या इच्छेने ते घडले, ते कोणत्या गोष्टींपासून बनले इत्यादी. त्यांचा उद्देश लोकांमध्ये संभ्रम निर्माण करण्यापलीकडे काही

नाही.

खरे सांगायचे तर या सर्व प्रश्नांची उत्तरे तुमच्या दैवी शक्तीशी संबंधित आहेत आणि माझ्या मर्यादित बुद्धीने व्यक्त करणे अशक्य आहे.

अजन्मानो लोकाः किमवयववन्तोऽपि जगतां।

अधिष्ठातारं किं भवविधिरनादृत्य भवति।।

अनीशो वा कुर्याद् भुवनजनने कः परिकरो।

यतो मन्दास्त्वां प्रत्यमरवर संशेरत इमे।। ६।।

अर्थ: हे परमेश्वरा, तुझ्याशिवाय हे सर्व जग (सप्तलोक - भूः भूः स्वः महः जनः तपः सत्य) निर्माण करणे शक्य आहे का? या जगाचा कोणी निर्माता नाही, हे काय शक्य आहे?

ते कोण बांधू शकेल?

फक्त मूर्ख लोकच तुमच्या अस्तित्वावर शंका घेऊ शकतात.

त्रयी सांख्यं योगः पशुपतिमतं वैष्णवमिति।

प्रभिन्ने प्रस्थाने परमिदमदः पथ्यमिति च ॥
रुचीनां वैचित्र्यादृजुकुटिल नानापथजुषां ।
नृणामेको गम्यस्त्वमसि पयसामर्णव इव ॥ ७ ॥

अर्थ : हे परमपिता !!! तुमच्यापर्यंत पोहोचण्यासाठी असंख्य मार्ग आहेत - सांख्य मार्ग, वैष्णव मार्ग, शैव मार्ग, वेद मार्ग इ. लोकांना त्यांच्या आवडीनुसार कोणताही एक मार्ग आवडतो. पण शेवटी

हे सर्व मार्ग

समुद्राला वाहणाऱ्या विविध नद्यांच्या पाण्याप्रमाणेच तुमच्यापर्यंत पोहोचतात. खरोखर, कोणत्याही मार्गाचा अवलंब केल्याने तुमची प्राप्ती होऊ शकते.

महोक्षः खट्वांगं परशुरजिनं भस्म फणिनः ।
कपालं चेतीयत्तव वरद तन्त्रोपकरणम् ॥
सुरास्तां तामृद्धिं दधति तु भवद्भूप्रणिहितां ।
न हि स्वात्मारामं विषय मृगतृष्णा भ्रमयति ॥ ८ ॥

अर्थ : तुझ्या कपाळाच्या केवळ हावभावाने सर्व देव ऐश्वर्य आणि ऐश्वर्य भोगतात. पण स्वतःसाठी फक्त कुऱ्हाड, बैल, वाघाची कातडी, अंगावर राख आणि हातात खापर (कवटी)! या

परिणामी, जो आत्माच्या

आनंदात लीन राहतो तो संसाराच्या सुखात अडकत नाही.

ध्रुवं कश्चित् सर्वं सकलमपरस्त्वध्रुवमिदं ।
परो ध्रौव्याऽध्रौव्ये जगति गदति व्यस्तविषये ॥
समस्तेऽप्येतस्मिन् पुरमथन तैर्विस्मित इव ।
स्तुवन् जिहेमि त्वां न खलु ननु धृष्टा मुखरता ॥ ९ ॥

अर्थ : या जगाबद्दल वेगवेगळ्या विचारवंतांची वेगवेगळी मते आहेत. काहींना ते शाश्वत आहे, तर काहींना ते शाश्वत समजते. लोक काहीही म्हणतील, तुमचे भक्त नेहमी तुम्हाला खरे मानतात आणि

तुमच्या भक्तीत आनंद मिळवा. मी सुद्धा त्याला साथ देतो, माझ्याशी हे बोलण्याचा कोणी धडपडत असला तरी मला त्याची पर्वा नाही.

तवैश्वर्यं यत्नाद् यदुपरि विरिचिर्हरिरधः।

परिच्छेतुं यातावनिलमनलस्कन्धवपुषः॥

ततो भक्तिश्रद्धा-भरगुरु-गृणद्भ्यां गिरिश यत्।

स्वयं तस्थे ताभ्यां तव किमनुवृत्तिर्न फलति॥ १०॥

अर्थ : ब्रह्मा आणि विष्णू यांच्यात दोघांपैकी कोणता मोठा असा वाद झाला, तेव्हा त्यांची परीक्षा घेण्यासाठी तुम्ही अग्निस्तंभाचे रूप धारण केले. ब्रह्मा आणि विष्णू - दोघांनी खांब वेगळे केले.

शेवटपासून

मोजण्याचा प्रयत्न केला पण यशस्वी होऊ शकले नाही. शेवटी, तुमचा पराभव स्वीकारून, त्याने तुमची प्रशंसा केली, ज्यामुळे तुम्ही तुमचे मूळ रूप प्रकट केले. खरोखर, जर कोणी खरे असेल

मनापासून

तुम्ही स्तुती करावी आणि तू दिसत नाहीस, असे कधी होऊ शकते का?

अयत्नादापाद्य त्रिभुवनमवैरव्यतिकरं।

दशास्यो यद्वाहनभृत-रणकण्डू-परवशान्॥

शिरःपद्मश्रेणी-रचितचरणाम्भोरुह-बलेः।

स्थिरायास्त्वद्भक्तेस्त्रिपुरहर विस्फूर्जितमिदम् ॥ ११ ॥

अर्थ : तुझा महान भक्त रावणाने पद्माच्या ऐवजी आपली नऊ मस्तकी तुझ्या पूजेसाठी अर्पण केली. जेव्हा तो आपले दहावे डोके कापायला निघाला होता, तेव्हा तू त्याला दर्शन दिले.

वरदान दिले या

वरदानामुळे त्याच्या बाहूंमध्ये अतुलनीय सामर्थ्य निर्माण झाले आणि तो तिन्ही लोकांमध्ये शत्रूंवर विजय मिळवू शकला. हे सर्व तुमच्या दृढ भक्तीचे फळ आहे.

अमुष्य त्वत्सेवा-समधिगतसारं भुजवनं ।

बलात् कैलासेऽपि त्वदधिवसतौ विक्रमयतः ॥

अलभ्यापातालेऽप्यलसचलितांगुष्ठशिरसि ।

प्रतिष्ठा त्वय्यासीद् ध्रुवमुपचितो मुह्यति खलः ॥ १२ ॥

अर्थ : तुझ्या परम भक्तीने रावण अतुलनीय शक्तीचा धनी झाला, पण त्याला त्याचे काय करायचे होते? तुमच्या पूजेसाठी दररोज कैलासात जाण्याचे श्रम वाचवण्यासाठी, कैलास उचलून लंकेला आणू

इच्छित होता. रावणाने कैलास उचलण्यासाठी हात पुढे केले तेव्हा पार्वती घाबरली. त्यांना निर्भय बनवण्यासाठी तू फक्त पायाचे बोट हलवले, मग रावण अधोलोकात पडला आणि त्याला तिथेही जागा

मिळाली नाही. खरंच, जेव्हा एखादा माणूस अनधिकृत शक्ती किंवा मालमत्तेचा मालक बनतो, तेव्हा तो वापरण्यात विवेक गमावतो.

यदृद्धिं सुत्राम्णो वरद परमोच्चैरपि सतीं ।

अधश्चक्रे बाणः परिजनविधेयत्रिभुवनः ॥

न तच्चित्रं तस्मिन् वरिवसितरि त्वच्चरणयोः ।

न कस्याप्युन्नत्यै भवति शिरसस्त्वय्यवनतिः ॥ १३ ॥

अर्थ : तुझ्या कृपेने बाणासुर हा राक्षस इंद्रापेक्षा अधिक प्रतापी झाला आणि तिन्ही जगावर राज्य करतो. अरे देवा ! तुझ्या पायाशी आदराने डोके ठेवणारा माणसाची प्रगती आणि समृद्धी निश्चित आहे.

अकाण्ड-ब्रह्माण्ड-क्षयचकित-देवासुरकृपा-
विधेयस्याऽऽसीद् यस्त्रिनयन विषं संहतवतः ॥
स कल्माषः कण्ठे तव न कुरुते न श्रियमहो।
विकारोऽपि श्लाघ्यो भुवन-भय-भंग-व्यसनिनः ॥ १४ ॥

अर्थ: जेव्हा समुद्रमंथन झाले तेव्हा इतर मौल्यवान रत्नांसह एक भयानक विष बाहेर पडले, ज्यामुळे संपूर्ण सृष्टीचा नाश होऊ शकतो. तू ते विष मोठ्या कृपेने प्यायलेस. विष पिणे

यामुळे तुमच्या गळ्यात

निव्व्या रंगाचे चिन्ह आले आणि तुम्हाला नीलकंठ म्हणतात. पण प्रभु, हे तुला कुरूप करते का? कधीही नाही, ते फक्त आपल्या सौंदर्यात भर घालते. जो व्यक्ती इतरांचे दुःख दूर करतो

त्याच्यात

कोणताही विकार असला तरी तो पूजेचा विषय बनतो.

असिद्धार्था नैव क्वचिदपि सदेवासुरनरे।
निवर्तन्ते नित्यं जगति जयिनो यस्य विशिखाः ॥
स पश्यन्तीश त्वामितरसुरसाधारणमभूत्।
स्मरः स्मर्तव्यात्मा न हि वशिषु पथ्यः परिभवः ॥ १५ ॥

अर्थ : कामदेवाच्या हल्ल्यापासून कोणीही सुटू शकले नाही, मग ते मानव असो, देव असो वा राक्षस. पण जेव्हा कामदेवाने तुमची शक्ती समजून न घेता, फुलांचा बाण तुमच्याकडे दाखवला, तेव्हा तुम्ही

त्याला

तत्काळ नष्ट केले. वरिष्ठ लोकांचा अपमान केल्याने होणारे परिणाम फायदेशीर नसतात.

मही पादाघाताद् व्रजति सहसा संशयपदं ।
पदं विष्णोर्भ्राम्यद् भुज-परिघ-रुग्ण-ग्रह-गणम् ॥
मुहुर्द्यौर्दोस्थं यात्यनिभृत-जटा-ताडित-तटा ।
जगद्रक्षायै त्वं नटसि ननु वामैव विभुता ॥ १६ ॥

अर्थ : जेव्हा तू जगाच्या कल्याणासाठी तांडव करायला सुरुवात करतोस तेव्हा सारी सृष्टी भयाने थरथर कापते, तुझ्या पावलांनी पृथ्वीचा अंत जवळ येतो, ग्रह-नक्षत्र भयभीत होतात. तुमचा

केसांच्या नुसत्या

स्पर्शाने स्वर्गीय लोक विचलित होतात आणि वैकुंठ तुझ्या बाहूंच्या शक्तीने व्याकूळ होतात. हे महादेव! तुमची शक्ती इतकी त्रासदायक आहे हे आश्चर्यच आहे.

वियद्व्यापी तारा-गण-गुणित-फेनोद्गम-रुचिः ।
प्रवाहो वारां यः पृषतलघुदृष्टः शिरसि ते ॥
जगद्द्वीपाकारं जलधिवलयं तेन कृतमिति ।
अनेनैवोत्रेयं धृतमहिम दिव्यं तव वपुः ॥ १७ ॥

अर्थ : मंदाकिनी नावाने गंगा नदी स्वर्गातून उतरते, तेव्हा तिचा प्रवाह नवमंडलातील चमकणाऱ्या तान्यांमुळे अतिशय आकर्षक दिसतो, परंतु ती तुमच्या डोक्यावर आल्यावर बिंदूप्रमाणे दिसते. नंतर जेव्हा

गंगाजी तुमच्या केसांतून निघून जमिनीवर वाहू लागते, तेव्हा ती मोठी बेटं बनते. हे तुझे दिव्य आणि तेजस्वी रूप आहे

ते स्वतःचे लक्षण आहे.

रथः क्षोणी यन्ता शतधृतिरगेन्द्रो धनुरथो।
रथांगे चन्द्रार्कौ रथ-चरण-पाणिः शर इति।।
दिधक्षोस्ते कोऽयं त्रिपुरतृणमाडम्बर विधिः।
विधेयैः क्रीडन्त्यो न खलु परतन्त्राः प्रभुधियः।। १८।।

अर्थ : तू (तारकासुराच्या पुत्रांनी निर्माण केलेली) पृथ्वीला रथ, ब्रह्मदेवाने सारथी, सूर्यचंद्राने मेरू पर्वताचे धनुष्य दोन चाकांवर आणले आणि तीन नगरांचा नाश करण्यासाठी विष्णूचा बाण घेतला. अहो

शंभू! या उदात्त हेतूची काय गरज होती? आपल्यासाठी, जग विलीन करणे ही खूप छोटी गोष्ट आहे. तुम्हाला कोणाच्या मदतीची गरज काय ? आपण तर केवळ (तुमचे नियंत्रणात असलेल्या)

शक्तींशी

खेळले, लीला रचली.

हरिस्ते साहस्रं कमल बलिमाधाय पदयोः।
यदेकोने तस्मिन् निजमुदहरत्रेत्रकमलम्।।
गतो भक्त्युद्रेकः परिणतिमसौ चक्रवपुषः।
त्रयाणां रक्षायै त्रिपुरहर जागर्ति जगताम्।। १९।।

अर्थ : जेव्हा भगवान विष्णू हजार कमळांनी (आणि हजार नावांनी) तुमची पूजा करू लागले तेव्हा त्यांना एका कमळ कमी दिसले. मग भक्तीभावाने विष्णूने आपला एक डोळा कमळाच्या जागी ठेवला.

दान

केले. त्यांच्या या अदम्य भक्तीने सुदर्शन चक्राचे रूप घेतले, ज्याचा उपयोग भगवान विष्णू जगाच्या रक्षणासाठी करतात. हे परमेश्वरा, तू तिन्ही जगांचे (स्वर्ग, पृथ्वी आणि अधोलोक) रक्षण करतोस.

क्रतौ सुप्ते जाग्रत् त्वमसि फलयोगे क्रतुमतां ।
ऋ कर्म प्रध्वस्तं फलति पुरुषाराधनमृते ॥
अतस्त्वां सम्प्रेक्ष्य क्रतुषु फलदान-प्रतिभुवं ।
श्रुतौ श्रद्धां बध्वा दृढपरिकरः कर्मसु जनः ॥ २० ॥

अर्थ : यज्ञ संपल्यावर त्याचे फळ तुम्ही त्यागकर्त्याला देता. तुमच्या उपासनेशिवाय आणि श्रद्धेशिवाय केलेली कोणतीही कृती फलदायी नसते. वेदांवर आणि तुझ्यावर श्रद्धा ठेवून हेच कारण आहे

. प्रत्येकजण

फळ देणारा म्हणून आपले काम सुरू करतो.

क्रियादक्षो दक्षः क्रतुपतिरधीशस्तनुभृतां ।
ऋषीणामात्विज्यं शरणद सदस्याः सुर-गणाः ॥
क्रतुभ्रंशस्त्वत्तः क्रतुफल-विधान-व्यसनिनः ।
ध्रुवं कर्तुं श्रद्धा विधुरमभिचाराय हि मखाः ॥ २१ ॥

तात्पर्यः जरी तुम्ही यज्ञ, कर्म आणि फळाचा नियम केला आहे, तरीही शुद्ध विचार आणि कर्मांनी प्रेरित नसलेला आणि तुमचा अवज्ञा करणारा यज्ञ, त्याचा परिणाम विरुद्ध असू शकतो.

हे केवळ हानिकारक

आहे म्हणूनच तुम्ही दक्षप्रजापतीचा महायज्ञ नष्ट केला, ज्यामध्ये ब्रह्मदेव आणि इतर अनेक देव आणि ऋषी सहभागी झाले होते, कारण त्यांनी तुमचा आदर केला नाही.

खरंच, भक्तीशिवाय केलेले यज्ञ हे

कोणत्याही यज्ञाला हानिकारक ठरतात.

प्रजानाथं नाथ प्रसभमभिकं स्वां दुहितरं ।
गतं रोहिद् भूतां रिरमयिषुमृष्यस्य वपुषा ॥
धनुष्पाणेर्यातं दिवमपि सपत्राकृतममु ।
त्रसन्तं तेऽद्यापि त्यजति न मृगव्याधरभसः ॥ २२ ॥

अर्थ : एकदा प्रजापिता ब्रह्मदेवाला स्वतःच्या मुलीवर मोह पडला. जेव्हा त्याच्या मुलीने हरणाचे रूप घेऊन पळून जाण्याचा प्रयत्न केला तेव्हा वासनांध ब्रह्मदेवानेही हरणाच्या वेशात तिचा पाठलाग सुरू

केला. अहो

शंकर! मग तू वाघाच्या रूपात धनुष्य बाण घेऊन ब्रह्मदेवाचा वध केलास. तुझ्या उग्र रूपाच्या भीतीने ब्रह्मदेव आकाश दिशेला नाहीसे झाले असतील, पण आजही ते तुला घाबरतात.

स्वलावण्याशंसा धृतधनुषमहाय तृणवत् ।
पुरः प्लुष्टं दृष्ट्वा पुरमथन पुष्पायुधमपि ॥
यदि स्त्रैणं देवी यमनिरत-देहार्ध-घटनात् ।
अवैति त्वामद्धा बत वरद मुग्धा युवतयः ॥ २३ ॥

अर्थ : जेव्हा कामदेवाला तुझ्या तपस्यामध्ये अडथळा आणायचा होता आणि तुझ्या मनात पार्वतीची आसक्ती निर्माण करण्याचा प्रयत्न केला तेव्हा तू कामदेवाला जाळून राख केलीस. त्यानंतर

पार्वतीलाही

समजते की तू तिच्यावर मोहित आहेस कारण तुझे अर्धे शरीर तिचे आहे, त्यामुळे हा तिचा भ्रम असेल. खरे सांगायचे तर प्रत्येक मुलीला तिच्या सौंदर्याची भुरळ पडते.

शमशानेष्व्वाक्रीडा स्मरहर पिशाचाः सहचराः ।
चिता-भस्मालेपः स्रगपि नृकरोटी-परिकरः ॥
अमंगल्यं शीलं तव भवतु नामैवमखिलं ।
तथापि स्मर्तृणां वरद परमं मंगलमसि ॥ २४ ॥

अर्थ : तुम्ही स्मशानभूमीत आनंद घेता, भूत हे तुमचे मित्र आहेत, तुम्ही चितेची राख लावता आणि मुंडमाळ धारण करता. हे सर्व गुण अशुभ आणि भयावह वाटतात. तरीही हे स्मशान

रहिवासी! जे भक्त

तुझे स्मरण करतात, ते तू सदैव पुण्य आणि मंगल करतो.

मनः प्रत्यक् चित्ते सविधमविधायात्त-मरुतः ।
प्रहृष्यद्रोमाणः प्रमद-सलिलोत्संगति-दृशः ॥
यदालोक्याह्लादं हृद इव निमज्यामृतमये ।
दधत्यन्तस्तत्त्वं किमपि यमिनस्तत् किल भवान् ॥ २५ ॥

तात्पर्य : तुम्हाला मिळवण्यासाठी योगी काय करत नाहीत? वस्तीपासून दूर, एकांतात आसन घालून, शास्त्रात दिलेल्या पद्धतीनुसार, जीवनाच्या हालचालींवर नियंत्रण ठेवण्यासाठी कठीण साधना करतात

आणि त्यात यश मिळाल्यावर आनंदाश्रू ओघळतात. खरेच, सर्व प्रकारच्या साधनेचे अंतिम ध्येय तुम्हाला प्राप्त करणे आहे.

त्वमर्कस्त्वं सोमस्त्वमसि पवनस्त्वं हुतवहः ।
त्वमापस्त्वं व्योम त्वमु धरणिरात्मा त्वमिति च ॥
परिच्छिन्नमेवं त्वयि परिणता बिभ्रतु गिरं ।
न विद्मस्तत्त्वं वयमिह तु यत्वं न भवसि ॥ २६ ॥

अर्थ : सूर्य, चंद्र, पृथ्वी, आकाश, अग्नी, जल आणि वायु तूच आहेस. तू पण आत्मा आहेस. हे देवा!!
तू नाहीस असे काही मला माहीत नाही.

त्रयीं तिस्रो वृत्तीस्त्रिभुवनमथो त्रीनपि सुरान्।
अकाराद्यैर्वर्णैस्त्रिभिरभिदधत् तीर्णविकृति।।
तुरीयं ते धाम ध्वनिभिरवरुन्धानमणुभिः।
समस्त-व्यस्तं त्वां शरणद गृणात्योमिति पदम्।। २७।।

अर्थ: (हे सर्वेश्वर! ॐ शब्द अ, उ, म या शब्दांपासून बनलेला आहे. हे तीन शब्द स्वर्ग, पृथ्वी आणि पाताळ या तीन जगांचे प्रतिनिधित्व करतात; ब्रह्मा, विष्णू आणि महेश आणि तीन अवस्था - स्वप्न,

जागरण आणि निद्रा.

पण जेव्हा ॐ कारचा आवाज पूर्णपणे बाहेर येतो तेव्हा तो तुमचा तुरीया पद व्यक्त करतो.

भवः शर्वो रुद्रः पशुपतिरथोग्रः सहमहान्।
तथा भीमेशानाविति यदभिधानाष्टकमिदम्।।
अमुष्मिन् प्रत्येकं प्रविचरति देव श्रुतिरपि।
प्रियायास्मैधात्रे प्रणिहित-नमस्योऽस्मि भवते।। २८।।

अर्थ : वेद आणि देवता भव, सर्व, रुद्र, पशुपति, उग्र, महादेव, भीम आणि ईशान या आठ नावांनी
तुझी पूजा करतात. हे शंभू! तुमच्या या नावांची मी मनापासून प्रशंसा करतो.

नमो नेदिष्ठाय प्रियदव दविष्ठाय च नमः।
नमः क्षोदिष्ठाय स्मरहर महिष्ठाय च नमः।।
नमो वर्षिष्ठाय त्रिनयन यविष्ठाय च नमः।
नमः सर्वस्मै ते तदिदमतिसर्वाय च नमः।। २९।।

अर्थ : तुम्ही सर्वापासून दूर आहात, तरीही सर्वजण तुमच्यासोबत आहेत. हे कामदेव भस्म करणाऱ्या परमेश्वरा! तू अत्यंत सूक्ष्म असूनही तू विशाल आहेस. हे तीन डोळे असलेल्या परमेश्वरा!
तुम्ही वृद्ध

आहात तसेच तरुण आहात. तुम्ही सर्व आत आहात

ते सर्वांच्या वर आहे. मी तुमचे कौतुक करतो.

बहुल-रजसे विश्वोत्पत्तौ, भवाय नमो नमः।

प्रबल-तमसे तत् संहारे, हराय नमो नमः॥

जन-सुखकृते सत्त्वोद्रिक्तौ, मृडाय नमो नमः।

प्रमहसि पदे निस्तैगुण्ये, शिवाय नमो नमः॥ ३०॥

अर्थ : उत्कटतेने तुला निर्माता म्हणून ओळखून मी तुझ्या ब्रह्मस्वरूपाला नमन करतो.
तमोगुणांनी तू जगाचा नाश करतो, तुझ्या रुद्र रूपाला मी नमन करतो.

सत्त्वगुण धारण करून तू लोकांच्या

सुखासाठी कार्य करतोस, तुझ्या त्या विष्णुरूपाला नमस्कार असो. या तीन गुणांपैकी तुझे दिव्य रूप आहे, तुझे ते शिवरूप माझे नमस्कार आहे.

कृश-परिणति-चेतः क्लेशवश्यं क्व चेदं।

क्व च तव गुण-सीमोल्लंघिनी शश्वद्वद्धिः॥

इति चकितममन्दीकृत्य मां भक्तिराधाद्।

वरद चरणयोस्ते वाक्य-पुष्पोपहारम्॥ ३१॥

अर्थ : माझे मन दुःख, आसक्ती आणि दुःखाने पीडालेले आहे आणि दुःखाने भरलेले आहे. अशा गोंधळलेल्या मनाने मला तुझा दिव्य आणि अतुलनीय महिमा कसा गाता येईल, अशी द्विधा मनस्थिती

आहे. तरीही तुमचे

त्याबद्दल माझ्या मनात असलेली भावना आणि भक्ती व्यक्त केल्याशिवाय मी राहू शकत नाही. म्हणून मी तुझ्या चरणी ही स्तुती हार अर्पण करतो.

असित-गिरि-समं स्यात् कज्जलं सिन्धु-पात्रे।
सुर-तरुवर-शाखा लेखनी पत्रमुर्वी।।
लिखति यदि गृहीत्वा शारदा सर्वकालं।
तदपि तव गुणानामीश पारं न याति।। ३२।।

अर्थ : सागराला औषध बनवल्यास त्यात काळ्या पर्वताची शाई टाकली जाते, कल्पवृक्षाच्या फांदीला कलम बनवले जाते आणि पृथ्वी कागदाची बनते.

तुमच्या गुणांचे वर्णन केले तरी तुमच्या गुणांचे पूर्ण

वर्णन करणे शक्य नाही.

असुर-सुर-मुनीन्द्रैरर्चितस्येन्दु-मौलेः।
ग्रथित-गुणमहिम्नो निर्गुणस्येश्वरस्य।।
सकल-गण-वरिष्ठः पुष्पदन्ताभिधानः।
रुचिरमलघुवृत्तैः स्तोत्रमेतच्चकार।। ३३।।

अर्थ : तू सुर, असुर आणि मुनींनी पूज्य आहेस, तुझ्या मस्तकावर चंद्र धारण केला आहेस आणि तू सर्व गुणांच्या पलीकडे आहेस. तुझ्या दिव्य तेजाने प्रभावित होऊन, मी, पुष्पंदत गंधर्व,

स्तुती करतो.

अहरहरनवद्यं धूर्जटेः स्तोत्रमेतत्।
पठति परमभक्त्या शुद्ध-चित्तः पुमान् यः॥
स भवति शिवलोके रुद्रतुल्यस्तथाऽत्र।
प्रचुरतर-धनायुः पुत्रवान् कीर्तिमांश्च॥ ३४॥

अर्थ : जो मनुष्य शुद्ध व भक्तीभावाने या स्तोत्राचा पाठ करतो, त्याला पृथ्वीलोकात आपल्या इच्छेनुसार धन, पुत्र, जीवन आणि कीर्ती प्राप्त होते. एवढेच नाही तर,

त्याच्या मृत्यूनंतर त्याला शिवलोकात

गती मिळेल आणि शिवासारखी शांतता अनुभवेल. शिवमहिमन स्तोत्राच्या पठणाने त्याच्या सर्व ऐहिक आणि दिव्य इच्छा पूर्ण होतील.

महेशान्नापरो देवो महिम्नो नापरा स्तुतिः।
अघोरान्नापरो मन्त्रो नास्ति तत्त्वं गुरोः परम्॥ ३५॥

अर्थ : शिवापेक्षा श्रेष्ठ देव नाही, शिव महिमान स्तोत्रापेक्षा श्रेष्ठ कोणतेही स्तोत्र नाही, भगवान शंकराच्या नावापेक्षा अधिक महिमा असलेला कोणताही मंत्र नाही किंवा गुरूहून अधिक पूज्य असे कोणतेही

तत्व नाही.

दीक्षा दानं तपस्तीर्थं ज्ञानं यागादिकाः क्रियाः।
महिम्नस्तव पाठस्य कलां नार्हन्ति षोडशीम्॥ ३६॥

अर्थ : दीक्षा किंवा दान, तपश्चर्या, तीर्थयात्रा, शास्त्रांचे ज्ञान आणि यज्ञ करून जे फळ मिळते, त्यापेक्षा शिवनाहिमान स्तोत्राचे पठण केल्याने मिळणारे फळ अधिक असते.

कुसुमदशन-नामा सर्व-गन्धर्व-राजः।
शशिधरवर-मौलेर्देवदेवस्य दासः॥
स खलु निज-महिम्नो भ्रष्ट एवास्य रोषात्।
स्तवनमिदमकार्षीद् दिव्य-दिव्यं महिम्नः॥ ३७॥

अर्थ : पुष्पदंत गंधर्वाचा राजा चंद्रमौलेश्वर हा शिवाचा परम भक्त होता. परंतु भगवान शंकराच्या कोपामुळे त्याने आपले स्थान गमावले. महादेवाला प्रसन्न करण्यासाठी त्याने

महिम्ना स्तोत्र रचले आहे.

सुरवरमुनिपूज्य स्वर्ग-मोक्षैक-हेतुं।
पठति यदि मनुष्यः प्रांजलिर्नान्य-चेताः॥
व्रजति शिव-समीपं किन्नरैः स्तूयमानः।
स्तवनमिदममोघं पुष्पदन्तप्रणीतम्॥ ३८॥

अर्थ : जो मनुष्य हात जोडून भक्तिभावाने या स्तोत्राचा पाठ करतो, तो स्वर्गाचा रक्षणकर्ता, देव आणि ऋषींचा उपासक आणि नपुंसकांचा प्रिय भगवान शंकराकडे येतो.

पुष्पदंताने रचलेले हे स्तोत्र निष्फळ

आणि निश्चित फळ देणारे आहे.

आसमाप्तमिदं स्तोत्रं पुण्यं गन्धर्व-भाषितम्।
अनौपम्यं मनोहारि सर्वमीश्वरवर्णनम्॥ ३९॥

अर्थ : भगवान शंकराच्या स्तुतीने परिपूर्ण पुष्पदंत गंधर्वांनी रचलेले सुंदर, अद्वितीय आणि सद्गुणी स्तोत्र येथे पूर्ण झाले आहे.

इत्येषा वाङ्मयी पूजा श्रीमच्छंकर-पादयोः।

अर्पिता तेन देवेशः प्रीयतां में सदाशिवः ॥ ४० ॥

अर्थ : वाणीद्वारे केलेली माझी ही उपासना तुमच्या कमळाच्या चरणी विनम्रपणे अर्पण करत आहे.
कृपया ते स्वीकारा आणि तुमचा आनंद माझ्यावर असू द्या.

तव तत्त्वं न जानामि कीदृशोऽसि महेश्वर ।

यादृशोऽसि महादेव तादृशाय नमो नमः ॥ ४१ ॥

अर्थ : हे शिवा !! तुझे खरे स्वरूप मला माहीत नाही. पण तू जो कोणी आहेस, मी तुला प्रणाम करतो.

एककालं द्विकालं वा त्रिकालं यः पठेन्नरः ।

सर्वपाप-विनिर्मुक्तः शिव लोके महीयते ॥ ४२ ॥

अर्थ : जो या स्तोत्राचा दिवसातून एकदा, दोन किंवा तीन वेळा पाठ करतो तो सर्व प्रकारच्या पापांपासून मुक्त होऊन शिवलोकाची प्राप्ती करतो.

श्री पुष्पदन्त-मुख-पंकज-निर्गतेन ।

स्तोत्रेण किल्बिष-हरेण हर-प्रियेण ॥

कण्ठस्थितेन पठितेन समाहितेन ।

सुप्रीणितो भवति भूतपतिर्महेशः ॥ ४३ ॥

तात्पर्य : पुष्पदंताच्या कमळाच्या आकाराच्या मुखातून प्रकट झालेल्या, पापांचा नाश करणाऱ्या भगवान शंकराची ही स्तुती जो कोणी वाचन करतो, गातो किंवा केवळ त्याच्या जागी ठेवतो, भोलेनाथ शिव

त्यांच्यावर नक्की प्रसन्न होतात.

॥ इति श्री पुष्पदन्त विरचितं शिवमहिम्नः स्तोत्रं सम्पूर्णम् ॥

Download All Type PDF: <https://pdfseva.com/>